

DAVOLA József
Fényképezés a Magyar Királyi Csendőrségnél

Az első világháborút követő fejlődés, jelentős hatással volt úgy a művészet, mint a technika területére. Művészi tekintetben a fényképezés mindinkább szakított a művésziességgel, a festmény és a rézkarc utánzásával. Az új fényképezők azokat az új témákat és felvételi szempontokat keresték, amelyek a fényképező látásnak legjobban megfeleltek. Egyre jobban fejlődött a riportfényképezés és általában a mozgásnak, mozgalmasságnak visszaadása. Ennek lehetővé tétele megkövetelte az erősebb technikai fejlődést. A későbbiekben kölcsönhatás alakult ki, mert ez a fejlődő technika viszont egyre inkább csábította a fényképezőt fokozottan mozgalmasság életjelenségek megörökítésére.¹

1. Általánosabbakká váltak a nagy fényerejű objektívek. A háború előtt a fókusz: 6,3 jelentette a legnagyobb fényerőt, addig a háború után a fókusz: 4,5 vált általánossá és mind gyakoribbak voltak, különösen a rövidebb gyújtótávolságú objektívek. Ezek között a: 3,5, 2,7 fókusz, sőt 1,5 fényerejű objektívek. A fényerő az elmúlt két évtizedben mintegy meghúszszorozódott. Ez általánosabbá tette a fényképezés elterjedését, a régi nehézkes állványos felvétel helyett megjelent a kézben tartott géppel történő szabadabb és fürgébb fókuszálás.

2. A fényerő fokozásával párhuzamosan sikerült emelni a negatívanyagok, lemezek és filmek érzékenységét. Az eredmény ezen a téren a háború előttinek mintegy tízszerese lett.

3. A kiterjedelmű gép, a kis negatív rohamos gyorsasággal kiszorította a régi nagy gépeket és negatív méreteket. A háború előtt még az amatőr gépek között is a 9×12 méret volt az általános és csak az utolsó években bukkantak fel az ennél is kisebb formák. Ma a negatív méret a 6,5×9 és a 2,4×3,6 méret között változik. A gépek kicsisége, könnyen kezelhetősége is nagymértékben elősegítette azt, hogy a fényképező a mozgalmasság, pillanatonként változó témákat vegye célba. Hozzájárult mindehhez az is, hogy a film mind nagyobb teret hódított el a súlyosabb és nehezebben cserélhető lemeztől.

4. Rendkívüli mértékben emelték a gyárak a negatívanyagok színérzékenységét is. A sötét sárga és a vörös iránt színvak negatívanyagok után kezdtek általánossá válni a pankromatikus lemezek és filmek, majd az infravörös sugarak iránt érzékenyített negatívanyagok is.²

A fényképezés nyújtotta lehetőségek nem kerültek el a korabeli bűnüldözők figyelmét sem. Így a Magyar Királyi Csendőrség is igyekezett szolgálati tevékenysége során hasznosítani a fényképezésben rejlő lehetőségeket. A Magyar Királyi Csendőrségnél a fényképezés akkor terjedt el amikor a fényképezés bűnügyi gyakorlata már kialakult a külföldi és részben a hazai rendvédelmi testületeknél, illetve a fotótechnika már túljutott fejlődése kezdeti nehézségein.

A Magyar Királyi Csendőrség kezdetben nem rendelkezett a nyomozati munkára specializált szakapparátussal. A XX. század elején hozták létre az úgynevezett járásőrmesterségeket. E beosztásokat betöltők tekinthetők testületen belül a nyomozó szolgálat előhírnökeinek. Az első világháború után azonban a járásőrmesterségeket megszüntették. Több éves előkészítő munka nyomán 1930-ban hozták létre a szervezeten belül a nyomozati szolgálati ágat. A csendőrfelügyelőség alárendeltségében működött a Központi Nyomozó Parancsnokság, amely ellátta a csendőr kerületek alárendeltségében működő nyomozó alosztályok szakmai felügyeletét is. A nyilvántartások, laboratórium, stb. a Központi Nyomozó Parancsnokság alárendeltségébe tartoztak.³

Mi van a bőröndben? Tehetik fel a kérdést azok, akik a Csendőrségi Lapok 1932. július 15-ei számában olvassák SZLADEK Barna csö. szds. „Nyomozóink” című cikkét.⁴ A kérdésre a válasz nem marad hosszú ideig titok. Az „A”, „B” és a „C”, 14–17 kg súly között mozgó bőröndökben törekeny tárgyak, csendőrségünk helyszínelő eszközei voltak.

Az „A” bőröndben mintázó anyagok, eszközök, a helyszínrajzhoz szükséges ironok, milliméter beosztású papír, irodai felszerelés, valamint zseblámpa, gyufa, mérőszalag, szivacs, bankjegyragasztó voltak. A „C” bőrönd mérőeszközöket és számszámokat tartalmazott. A „B” bőrönd pedig a **fényképezési felszereléseknek adott biztonságos tároló helyet.**

Tételesen: „Ihágé” 9×12 cm méretű, redőnyzárás fényképezőgép, 6 kazettával, egy filmpack-kazettával. A gép és tartozékai hordszíjjal ellátott bőrtáskába voltak málházva. Egy darab Jutophot-megvilágosításmérő, Góliát-csuklófej (a felülről történő felvételekhez), kiugró alumínium állvány a 9×12 cm-es készülékhez; lemezszárító bak, Agfa-villanólámpa a mesterséges fény mellett való fényképezéshez; fényképezési vegyszerek, mérőeszközök, lemezek, fényképezési papírok, tálak, nagyítókeretek, rubinégős villamos zseblámpa, fekete klottköpeny.

Helyetfoglalt még a bőröndben a daktiloszkópiai és az optikai felszerelés (nagyító, zsebmikroszkóp). A bűnjelek fogására három darab anatómiai csipesz.

A három bőrönd az első kísérleti helyszínelő gépkocsiban kapott helyett, melyet a budapesti nyomozóosztály kapott. Itt és ekkor kezdődött ugyanis az úgynevezett helyszínelő gépkocsi csapatpróbája.⁵

A helyszínelő gépkocsi rendszeresítését megelőzően a helyszínelők vonattal mentek a helyszínre. A helyszínre jutás időtartamát növelte a vasúttól való távolság, a vasúti csatlakozásokra való várakozás. Már szerencséről beszéltek, ha a bejelentést követően még aznap a helyszínre érkeztek a helyszínelők. Mindezt tetézte, hogy a gyalog helyszínelők a szükséges helyszínelési eszközök töredékét vitték csak magukkal. Mindezek ellenére a szakszerű helyszínelés eredményei jó eredményt mutattak, ez annak volt betudható, hogy az őrsbeli csendőrök szakavatottak voltak a helyszínt hosszú időn keresztül megőrizték eredeti állapotában, és a helyszínelők uralták mesterségüket.⁶

A helyszínelő gépkocsiban tárolt „B” elnevezésű bőröndben ott volt a fényképező gép, de a nyomozó alosztályok belső felszerelése között már ott volt a fényképezési laboratórium is. Ezek a laboratóriumok nem amatőr kuckók, hanem a fotótechnika minden ravasz és csodálatos apparátusával felszerelt szakműhelyek voltak. A nyomozó alosztályok parancsnokai nyugodtak lehetek, hogy amit a fotótechnika akkor biztosítani tudott az az ő rendelkezésükre, pontosabban az igazságszolgáltatás rendelkezésére állt. Ha időben akarjuk behatárolni a magyar csendőrségi bűnügyi nyomozók technikai állapot szintjét, akkor mintegy két évtized után érték el a már akkor is fejletnek tartott német bűnügyi rendőrség színvonalát.

A fényképezés a bűnügyi nyomozásban az 1900 körül jelent meg, addig a helyszínelés alapját a vázlatkészítés jellemezte. A fényképezés nem szüntette meg a vázlatkészítést, hanem azt harmonikusan kiegészítette, tökéletesítette a bizonyítékok rendszerét.

A berlini bűnügyi rendőrség a harmincas években már negyed évszázada rendelkezett bűnügyi laboratóriummal.

A bűnügyi fényképezésben az a szokás alakult ki, hogy a helyszínről fotó sorozatot készítettek. „Ha például a bűncselekményt egy házban követték el, nem elég ennek a háznak csak a belsejét, tehát a szorosan vett helyszínt megörökíteni. Feltétlenül felvétel-sorozatot kell készíteni, ahol a ház kívül-belül fel van tüntetve, mert csak így fogjuk tudni megjelölni, hogy például a tettes hogyan jutott be a házba. Sokszor a fényképek önmagukban is minden magyarázat, minden megjelölés nélkül szépen mutatják a tettes útját s a behatolás módját.

Ha a felvételen a bűncselekménynek külső nyomain nem észlelhetők, úgy a felvételeken szorzási jelekkel (X), vonalakkal vagy egyéb módon jelöli meg a helyszínelő mindazt, amit a nyomozók megállapítottak s ami ezekből a megállapításokból a fényképen feltüntethető”.⁷

A fényképezésnek betöréseknél, gyilkosságoknál volt elsősorban nagy jelentősége. A vizsgálat későbbi szakaszaiban, a felvételek fontos szerepet töltek be. A pénzszekrények feltöréséről készített felvételek pontosan megmutatták, hogy a feltörést milyen eszközökkel végezték.

A következő történet a múltba visz vissza bennünket: 1907-et írunk, a helyszín Brüsszel: egy pénzszekrényt feltörve találtak. A nyomok teljesen elütöttek az ilyen esetben általában a helyszínen talált nyomoktól. Nem volt nyoma hidegvágónak, fészítővasnak. Ugyanakkor majdnem kör alakú rés tátongott a pénzszekrény falán, melyen keresztül megszabadították azt tartalmától. A helyszínen felvételeket készítettek, ezeket nagyítóval vizsgálták meg, az eredmény az lett, hogy jól kivehető foltokat vettek észre a feltörés helye körül. A foltok oxigéntől és acetiléngáztól származtak. A rejtély ez által megoldódott, ugyanis az acéliparban, 1907-ben kezdték az acetiléngázt és az oxigént acéllemek és táblák szeletelésére használni. Magyarországon még jó ideig nem használtak a kasszafűrészek gázt, de nálunk is megnőtt a községházakban, szövetkezetekben, uradalmakban elkövetett kasszafűrészek száma, többnyire hidegvágóval végrehajtva. A mikroszkopikus vizsgálat alá vetett fényképfelvételek hozzásegítették a nyomozókat az elkövetésnél használt anyagok, eszközök azonosítására.⁸

Nagy jelentősége volt a körözéseknél is a fényképezésnek. Egy berlini özvegy meggyilkolásával egy házaspárt gyanúsítottak fényképüket Európa, Észak- és Dél-Amerika kultúrállamaiba megküldték és ennek segítségével Rio de Janeiróban elfogták a gyanúsítottakat.⁹

Ilyen és ehhez hasonló példák eredményezték azt, hogy a Nyomozati Utasítás úgy rendelkezett, hogy ha a nyomozott egyének fényképe rendelkezésre áll, azt a Nyomozati Értesítővel együtt a budapesti nyomozó alosztály meg kell, hogy küldje mindazon hatóságoknak, őrsöknek, amelyek a Nyomozati Értesítőt megkapják.¹⁰

A tanulságos és érdekes fényképfelvételekről nagyítások készültek és azokat a szombathelyi csendőrségi bűnügyi múzeumban helyezték el.¹¹

A fényképfelvételek hasznossága abban nyilvánult meg, hogy a nyomozás bármelyik fázisában elővehető volt és hűen visszatükrözte a helyszínt akkor, amikor az már régen gyökeresen megválto-

zott. A felvétel sok esetben akkor volt döntő jelentőségű, amikor a tanúk ellentmondásosan adták vizs-sza látottaikat: „Két tanú azt állítja: igen, kettő azt, hogy: nem. Hány pohár állott a kancsó mellett, ket-tő, vagy csak egy? Tanú nincs. A helyszínen megjelent és a nyomozást lefolytató járőr mindenre em-lékszik, csak talán éppen erre az egy körülményre nem. Nem is fordított reá figyelmet. Honnan tudta légyen, hogy ezt valaki még kérdezni fogja tőle. Elő a fényképpel! Ha van. Kétség kizárva, nincs tanú ellentmondás, mert a fényképen nem mosódnak el részletek, mint az ember emlékezetében. A fénykép a legpontosabban megmondja, hogy a szék fel volt döntve és hogy három pohár állott az asztalon a kancsó mellett ... Résztvettem az Erdélyi Béla ügy egyik tárgyalásán, annak idején rövid essay-t is írtam arról a Csendőrségi Lapokban..., eszembe jut dr. Greill MILSTATTI vizsgálóbíró, aki kikérdezése során legalább négyszer-ötször nyúlt a kabátja belső zsebébe, hogy elővegye a helyszínen készített fényképfelvételeket, amelyek a vallomásának legfőbb támaszát képezték”.¹²

Egy Olaszországból származó példa is a haladás szükségességét igazolja: „Gróf B. meggyilkolása ügyében tartott főtárgyaláson...egy esküdt szájából hangzott el...Ha mi most olyan bűnügyi apparátussal rendelkezünk, mint a németek, lenne egy fényképfelvételünk is a helyszínről és nem kellene most órák hosszú sorát eltölteni azzal, hogy a tanúk tucatjait hallgatjuk ki csak azért, hogy a végén úgyse tudjuk meg a valóságot. Ezután a bűnper után Olaszországban egyetlen helyszínelésnél sem mulasztották el a fényképezést”.¹³

Térjünk vissza Magyarországra, a rendes fényképezőgépek mellett mozgófényképfelvévőgéppel is el volt látva a nyomozó osztály. Ennek jelentősége abban áll, hogy amikor nagyszabású bűncselekmény gyanúsítottja beismerte bűnösségét és a járőr bemutattatta vele, hogy hogyan követte el a bűncselekményt, a bemutatást a nyomozó alosztály fényképésze megörökítette és ha a gyanúsított tagadott, a bíróság előtt levetítették a filmet, mely mindennél többet és jobban bizonyított és még le sem lehetett tagadni.¹⁴

A Szolgálati Utasítás 419. pontja meghatározta „a helyszínt le kell rajzolni, vagy fényképezni”. Az 1934. évi Csendőrségi Közlöny a járőrszolgálatba vihető tárgyak között felsorolta a fényképezőgépet.¹⁵ Ezért LEMHÉNYI Gábor Péter cső. alez. „A fényképezés a csendőrségi szolgálatban” című cikkében a műkedvelő fényképészekhez szólt. Elemezte, hogy mit fényképezzenek, és hogy miért fényképezzen a járőr. A fényképezés céljának kettő jelentőséget tulajdonított:

„1, segédeszközt szerezni a nyomozáshoz azáltal, hogy változó helyzeteket, tárgyakat, képeket később változatlan alakban felismerhessenek.

2, tárgyi bizonyítékot szerezni, mellyel a hatósághoz tett feljelentést alátámaszák, kiegészítsék, magyarázzák.”¹⁶

Megfogalmazta a fényképpel kapcsolatos kívánalmat: a fénykép akkor válik használható segédeszközzé, ha azon a járőr által látottakat más is felismeri. A fénykép tartalmazza: a büntetendő cselekményt, a helyszínt: egészben, részleteiben, a bűnjeleket, a személyeket, gyanúsítottakat, sértetteket, tanúkat.

Néhány konkrét megfogalmazás, hogy mire irányuljon a fénykép felvétel: a rendbontó erőszakoskodó tömegre, a tilos oldalon szabályellenesen előző járműre, az orvvadászra, a csempészre, a tarvágásban legeltető pásztorra, a szemérem sértő fürdőzőre, a tilos helyen fürdőzőre, az állatkínzásra, a vadmadarak tojásainak szedőire, a szabadvízen jégvágást végzőre, a tiltott szerencsejátékosra stb.

A helyszínrajzban rögzített dolgoknak félreismerhetetlenül, pontosan meg kell jelenniük a felvételeken is. A bűnjelekkel kapcsolatosan, olyan felvételekre volt szükség, amelyek segítségével a sértett és a tanú felismerhette bűncselekmény elkövetését. A holttesten lévő sérelmi nyomoknak jól láthatónak kellett lenni a felvételeken.¹⁷

A járőr a gépet járőrszolgálatban használhatta, bizonyos korlátok közé szorítva. A fényképezőgép típusokat 8 csoportba sorolták. Az első az állványos gépek, többnyire műtermiek. A második csoportba a dobozos, boksztartók gépek tartoznak, tanulásra jók, de nem állíthatók be pontosan. A harmadik csoportba a bőrkihúzatú, összecsukható, üveglemezes vagy sík filmmel használható gépek tartoztak. A negyedikbe azokat sorolták, melyek a harmadik csoportban lévőkhöz hasonló szerkezetűek, de nincs homályos, beállítható üvegük. Az ötödik csoportba a tükröreflexes gépek tartoznak. Ezek 6x6-os tükrök segítségével beállítható gépek. A hatodik csoport optikai távolságmérővel felszerelt, innen a neve „Mérő” gépek. A hetedik csoportba a „Stereo” – panoráma képet készítő – gépek kerültek. Ezek a gépek kiválóan bizonyultak csendőrségi használatra, mivel a tárgyak térbeli elhelyezése tökéletesen megvalósul általuk. A nyolcadik csoport a mozgófénykép-felvévő volt, melyet a jövő évtizedek gépének tartottak és a nyomozók már rendelkeztek vele.¹⁸

A sikeres használathoz a szolgálatba vinni kellett még a kiegészítő felszerelést: gömbcsuklós rögzítőt, rendes állványt, előtétlencsét közeli felvételekhez. „Ezt magunk is előállíthatjuk például, ha egy

5 cm-es gyújtótávolságú géphez egy plusz 5 dioptriás szemüveglencsét a gépünk elé erősítünk”¹⁹ Szükséges felszerelések közé tartozik a megvilágítási táblázat, a fényerősségmérő, kb. 5 m hosszú, 1–2 cm széles papírszalag, 10 cm-es osztásokkal fekete tintával, nagy számokkal, ezzel a tárgyak térbeli elhelyezésének visszatükrözését teheték meg.

A csendőröknek a szolgálattal összefüggésben álló fényképezéssel kapcsolatosan több olyan szempontot is figyelembe kellett venniük, melyek a hivatásos és műkedvelő fényképészeknél nem kötelezőek, de az igazságszolgáltatás számára készült felvételeknél döntőek. Ilyenek voltak: a megvilágítás, az élesség, a képszerkesztés, a kidolgozás.

Az olyan képeken, melyeken tanúk, bizalmi egyének vagy ezek félreismerhetetlen jelzései nem szerepeltek, a fényképekre rá kellett vezetni a bizalmi egyének nevét, akiknek a jelenlétében a felvétel készült.

A személyes adatok védelmét már ebben az időben is alkalmazták, mivel a Csendőrségi Lapokban felhívták a csendőrök figyelmét arra, hogy „Figyelmeztetnem kell itt bajtársaimat, hogy a szolgálata felvett fényképek nem közölhetőek sem a sajtóban, sem más módon”.²⁰

A Magyar Királyi Csendőrségnél egy új technikai eszköz és eljárás a fényképezőgép és a fényképezés bevezetése egyértelműen a közbiztonság javításának az érdekében történt a testület hatékonyságának fejlesztése céljából a máshol már bevált eljárások átvételével, azonban a törvények által szabott korlátok között és a jogszabályok szellemiségének figyelembe vételével.²¹

Jegyzetek:

¹ LEMHÉNYI: Fényképezés a csendőrség szolgálatában. I. rész.

² LEMHÉNYI: Fényképezés a csendőrség szolgálatában. II. rész.

³ PARÁDI

⁴ SZLADEK Barna csö. szds. a Csendőrségi Lapok 1932. évben kiadott XXII. évfolyamának 13. számában a 13. cikket publikálta a csendőrségi nyomozó munkával kapcsolatosan. Ennek keretében a csendőrség szakszolgálat szervezetét, tevékenységének szabályozását, az alkalmazott bűnügyi technikát és metodikát, a nyilvántartásokat, a laboratóriumokat és a csendőrségi nyomozó szolgálat kapcsolatát a testület más részeihez, illetve az ügyészséghez fűződő viszonyát részletekbe menően és gyakorlati megközelítéssel mutatta be. (a szerk.)

⁵ SZLADEK: Nyomozóink. II. rész.

⁶ Loc. cit.

⁷ V. ö. 1. sz. jegyzettel.

⁸ V. ö. 2. sz. jegyzettel.

⁹ SZLADEK: Nyomozóink. VII. rész.

¹⁰ Idem: Nyomozóink. VIII. rész.

¹¹ BENEDEK

¹² SZLADEK: Nyomozóink. IV. rész.

¹³ Idem: Nyomozóink III. rész.

¹⁴ Idem: Nyomozóink IX. rész.

¹⁵ NYUT-1930

¹⁶ V. ö. 1. sz. jegyzettel.

¹⁷ Loc. cit.

¹⁸ Loc. cit.

¹⁹ V. ö. 2. sz. jegyzettel.

²⁰ Loc. cit.

²¹ SZAKÁLY

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

TANULMÁNYOK

PARÁDI

- PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 63–87. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

BENEDEK

- BENEDEK Mihály: Támogassuk a bűnügyi múzeumunkat. *Csendőrségi Lapok*. XXII. évf. (1932) 1. sz. 15–19. p.

LEMHÉNYI: Fényképezés a csendőrség szolgálatában. I. rész.

- LEMHÉNYI Gábor Péter: Fényképezés a csendőrség szolgálatában. I. rész. *Csendőrségi Lapok*, XXV. évf. (1935) 7. sz. 198–200. p.

LEMHÉNYI: Fényképezés a csendőrség szolgálatában. II. rész.

- LEMHÉNYI Gábor Péter: Fényképezés a csendőrség szolgálatában. II. rész. *Csendőrségi Lapok*, XXV. évf. (1935) 8. sz. 230–235. p.

SZAKÁLY

- SZAKÁLY Sándor: „Mögötted a törvény, előtted is az legyen!” *Magyar Hírlap*, 2007. nyara.

- SZLADEK: Nyomozóink. II. rész. — SZLADEK Barna: Nyomozóink. II. rész. A helyszínelés. *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf. (1932) 13. sz. 410–414. p.
- SZLADEK: Nyomozóink. III. rész. — SZLADEK Barna: Nyomozóink. III. rész. A helyszínelés. *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf. (1932) 14. sz. 444–448. p.
- SZLADEK: Nyomozóink. IV. rész. — SZLADEK Barna: Nyomozóink. IV. rész. A helyszínelés. *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf. (1932) 15. sz. 474–477. p.
- SZLADEK: Nyomozóink. VII. rész. — SZLADEK Barna: Nyomozóink. VII. rész. *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf. (1932) 18. sz. 568–571. p.
- SZLADEK: Nyomozóink. VIII. rész. — SZLADEK Barna: Nyomozóink. VIII. rész. *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf. (1932) 19. sz. 604–606. p.
- SZLADEK: Nyomozóink. IX. rész. — SZLADEK Barna: Nyomozóink. IX. rész. *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf. (1932) 20. sz. 632–636. p.
- SZABÁLYZATOK
NYUT-1930 — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára.* Budapest, 1930, s. n.